

УДК 346:005.35
DOI 10.32782/2523-4269-2023-85-24-29

Майка Максим Борисович,

кандидат юридичних наук, адвокат

(Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, м. Тернопіль)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7831-9666>

Худоб'як Діана Ярославівна,

здобувач вищої освіти

(Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, м. Тернопіль)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9468-0304>

СУДОВІ ДЕБАТИ ЯК ОЗНАКА ЗМАГАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЕЛЕМЕНТ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Статтю присвячено дослідженню правової природи судових дебатів як ознаки змагальності процесу та елементу права на справедливий суд під час розгляду корпоративних спорів. Проаналізовано проблеми законодавчого та наукового тлумачення «корпоративного спору», адже однією з найскладніших і найпоширеніших категорій спорів, які розглядають у господарському судочинстві, залишаються корпоративні спори. Досліджується поняття «судові дебати», зважаючи на те, що за допомогою їх активного забезпечення з боку суб'єктів судового процесу видається можливим повне та всебічне здійснення правосуддя при розгляді корпоративних спорів.

Ключові слова: судові дебати, справедливість, корпоративний спір, процедура squeeze-out, процедура sell-out, судова промова, репліка.

Постановка проблеми. Одним із фундаментальних прав людини є право на справедливий судовий розгляд, що на сьогоднішній день є затребуваною вимогою в складних сучасних реаліях національної правозастосовної практики. На жаль, чи не основною проблемою нашої держави є неналежне забезпечення цих прав, що виявляється під час реалізації відповідних державних механізмів захисту прав / свобод людини / громадянина, набуваючи особливого значення для країни, правова та політична системи якої перебувають у процесі постійної трансформації.

Зазначимо, що поняттям «справедливість» оцінюється не лише система суспільних відносин, а й, власне, саме правосуддя та ефективність його здійснення, довіра людей до правоохоронних / судових органів з метою відчуття власної захищеності / безпеки.

Конституція України заклала механізм реалізації прав / свобод людини / громадянина, проголосивши в ч. 2 ст. 3 «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини

є головним обов'язком держави» [1]. А тому дослідження такого важливого процесуального явища, як судові дебати, є вагомим складником реалізації судової реформи в Україні. Що ж стосується судових дебатів як ознаки змагального процесу та елемента права на справедливий суд під час розгляду саме корпоративних спорів, то ця проблематика є малодослідженою, що й робить тему надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які перегукувалися з порядком розгляду корпоративних спорів, були предметом дослідження таких науковців, як О. Беляневич, О. Вінник, С. Демченко, В. Джунь, Ю. Жорнокуй, Д. Задихайло, О. Кібенко, В. Кравчук, О. Ковалишин, С. Кравченко, В. Щербина, О. Щербина та інші. Але аналіз судової практики розгляду корпоративних спорів засвідчує нагальну потребу в подальших наукових дослідженнях, необхідність комплексного підходу до розв'язання наявних проблем, пов'язаних з удосконаленням порядку розгляду корпоративних спорів, зокрема з проведенням судових дебатів і, відповідно, підвищенням рівня ефективності функціонування як господарських, так і корпоративних правових відносин.

Мета статті – дослідити судові дебати як ознаку змагального процесу та елемента права на справедливий суд при розгляді корпоративних спорів.

Виклад основного матеріалу. А. Сливінська зазначає, що протягом останніх років процеси модернізації як корпоративного, так і господарського процесуального законодавства України активізувалися, «імплементовано усталені закордоном механізми та процедури, як-от корпоративні договори, процедури squeeze-out та sell-out» [2, с. 40] тощо. Однією з найскладніших і найпоширеніших категорій спорів, які розглядають у господарському судочинстві, залишаються корпоративні спори. Саме тому щоб з'ясувати роль та місце судових дебатів про вирішенні корпоративних спорів, убачаємо за доцільне проаналізувати поняття «судові дебати» та «корпоративний спір».

Як зазначає І. Дзюба, інститут судових дебатів безпосередньо пов'язаний із теорією судової психології. Науковиця переконана, що основними складниками судових дебатів у цивільному процесі є «судова промова і репліка». З огляду на це, говорячи про поняття судової промови, не можна заперечити, що судовий виступ – це хоч і суттєва, проте тільки частина судових дебатів, і судові промови та судові дебати – далеко не тотожні поняття [3, с. 171–172].

Термін «дебати» французького походження “debat” – дискусія, спір. Дебати – це обмін думками з будь-якого питання чи суперечки. Зазвичай словом «дебати» називають суперечки, які виникають при обговоренні повідомлень, доповідей, виступах на конференціях, засіданнях, зборах тощо [4, с. 72]. У судовому процесі дебати є його частиною, що передують ухваленню судового рішення в справі.

Що ж стосується судових дебатів у господарському судочинстві, то цей інститут є новелою для останнього. Адже до 2017 року, допоки законодавцем не було внесено зміни до процесуальних кодексів України, судові дебати як складник розгляду справи судом Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України) передбачено не було. Зазначимо, що Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року [5] найбільших змін зазнав саме ГПК України. Окрім судових дебатів, у новій редакції ГПК України з'явився, наприклад, наказне провадження, спрощене позовне провадження та підготовче судове засідання.

У своїй роботі науковець-цивіліст М. Поліщук судові дебати трактує як частину «судового засідання, в якій особи, які беруть участь у справі, у промовах підбивають підсумки своїх пояснень, дають оцінку дослідженим доказам, наводять власні погляди щодо того, яким повинен бути результат розгляду та вирішення справи» [6, с. 76].

І. Дзюба доходить висновку, що судові дебати є самостійною частиною судового розгляду, «у якій шляхом полеміки між учасниками судового процесу, за допомогою судових промов, виступати з якими вони мають право, з використанням творчих здібностей і знань судового оратора, підбивають підсумки судового слідства, оцінюють зібрані факти, роблять висновки і заяви, формулюють думки з питань, що підлягають вирішенню судом» [3, с. 173].

Що ж стосується судових дебатів як ознаки змагальності та елемента права на справедливий суд при

розгляді власне корпоративних спорів, то тут слід зазначити, що саме поняття змагальності тлумачиться як процес змагання між особами, що намагаються переконати третю особу у власній правоті, перевершивши іншого учасника спору. На нашу думку, до основних ознак змагальності слід зарахувати розподіл ролей між сторонами корпоративного спору, які наділені рівними правами та обов'язками задля відстоювання власних позицій, а також незалежність суду як арбітра, що не втручається в процес доказування. Власне, судові дебати й демонструють засаду змагальності не лише при вирішенні корпоративних спорів, а й в інших судових процесах, оскільки передбачають можливість обох сторін повноцінно, без перешкод озаймовуватися з усіма матеріалами справи, зауваженнями, доказами стосовно справи одне щодо до одного. Як зазначають науковці, «під час судових дебатів сторони виступають з промовами, у яких вони досліджують подані одне одними докази і дають їм попередню оцінку» [7, с. 272].

Переконані, що в будь-якому разі судові дебати наділені характером боротьби думок. Підтримуємо думку О. Загурського, який зазначає, що в судових дебатах стикаються безпосередньо різні погляди, різні оцінки, коли одним твердженням протиставляються інші. Адже за таких умов легше встановити істинність / хибність тих чи тих фактів, установити їх доказове значення, а отже, відкинути все недостовірне та непотрібне [8, с. 199].

Убачаємо за доцільне розглянути поняття корпоративного спору, адже зарахування спору до «корпоративного» залежить від розуміння: поняття корпоративних відносин та їх суб'єктного складу; учасників спору (осіб, між якими виник конфлікт); змісту конфлікту й способу його ефективного вирішення по суті в межах одного провадження.

Поняття «конфлікт» та «спір» фактично є синонімами. Зазначимо, що «конфлікт» – латинського походження, що тлумачиться як «зіткнення», «серйозна суперечність» (conflictus). «Корпоративний конфлікт» науковці розглядають як конфлікт, що окреслюється межами корпорації. Аналізуючи конфлікти, вони виокремлюють суб'єктів, об'єктів конфлікту та причину зіткнення / інцидент [9, с. 518].

Зазначимо, що на сьогоднішній день жоден чинний нормативно-правовий акт не тлумачить поняття «корпоративного спору». Тому звернемося до наукових трактувань досліджуваного поняття. Так, за визначенням Н. Кузнєцової, корпоративним є спір, предмет якого становлять «вимоги учасників корпоративних відносин, тобто відносин, пов'язаних із здійсненням управління корпоративним утворенням або веденням його справ, про захист їхніх корпоративних прав способами, передбаченими законом» [10].

Г. Смірнов під досліджуванним спором убачає «спір, що виникає між учасниками корпоративних відносин і пов'язаний з оспорюванням, невизнанням чи порушенням корпоративних прав у разі вчинення правочинів щодо розпорядження акціями, частками чи корпоративними правами або створенням, діяльністю, управлінням та припиненням юридичної особи» [11, с. 79–80].

Зважаючи на те, що нормотворець на сьогодні не тлумачить поняття «корпоративний спір» у жодному нормативно-правовому акті, досі відкритим залишається й питання, які саме спори слід зараховувати до корпоративних, оскільки останні не є поширеною категорією господарських спорів. І все ж Верховному Суду вдалося напрацювати усталені правові позиції з найпоширеніших спірних питань, які виникають у цій сфері.

Як зазначає Верховний Суд, кінцевою метою корпоративного спору є встановлення законності суджень учасника про певний стан прав й обов'язків у правових відносинах, а не просто його врегулювання. Верховний Суд до найпоширеніших категорій корпоративних спорів уналежнює: спори про визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів / учасників товариств; спори щодо визнання статуту недійсним; спори стосовно частки у статутному капіталі; спори відносно внесення змін до установчого документа; спори стосовно виплати дивідендів; спори про надання інформації щодо діяльності товариства; спори стосовно стягнення вартості частини майна товариства, пропорційно до частки учасника в статутному фонді товариства; спори, пов'язані з виходом, виключенням учасника з товариства, переходом частки учасника в статутному капіталі товариства [13].

Судові дебати в корпоративному спорі підсумовують позиції учасників справи, їх фактичні доводи, докази. При розгляді корпоративного спору доповідь промовця, на думку авторів, повинна містити питання щодо охоронюваного законом інтересу суб'єктів корпоративного спору, майнові питання та посилання на норми законодавства, що регулюють спірні правовідносини.

Відповідно до ч. 1 ст. 218 ГПК України, учасники справи виступають у судових дебатах із промовами / заключним словом, у яких вони можуть посилатися виключно на ті докази / обставини, які були досліджені в судовому засіданні [14]. Учасник справи має право виступати в судових дебатах самостійно або ж призначити для виступу представника. Промовці, за дозволом суду, можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові (ч. 3 ст. 218 ГПК України).

Варто вказати на суттєву відмінність у судових дебатах господарського процесу від кримінального, що може слугувати підставою для порушення понять принципів змагальності та права на справедливий суд під час проведення цього етапу розгляду справи в господарському судочинстві. Якщо порівняти зміст статей 218 ГПК України та 364 КПК України, що регламентують проведення судових дебатів у залі судових засідань, то в господарському процесуальному законодавстві прослідковується обмеження суддею, що головує, тривалості судових дебатів, з огляду на «розумність необхідного часу для викладення сторонами спору їх позицій». З позиції кримінального процесуального права, а саме ч. 6 ст. 364 КПК України, суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом, а отже, у такому разі не порушується принцип змагальності сторін, оскільки кожен з учасників наділений достатньою, як він вважає, кількістю часу для проведення промови, наведення фактів і доказів, які вказують на істинність обставин справи, що розглядається. Водночас регламентується право головуючого судді на зупинення виступу учасника дебатів, якщо він повторно вийшов за межі кримінального провадження, що здійснюється, чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру. [15] У статті 218 ГПК України не вказуються положення щодо регулювання таких ситуацій, які, варто зазначити, доволі часто виникають у залі суду при вирішенні спорів, зокрема корпоративних. Це вказує на той факт, що ця прогалина в господарському процесуальному кодифікованому акті може стати підставою для порушення учасниками справи загальнообов'язкових принципів правосуддя, зокрема, принципу змагальності і права на

справедливий суд. Саме тому вбачаємо за доцільне внести законодавцю зміни до ч. 3 ст. 218 ГПК України, а саме: «Порядок проведення, тривалість судових дебатів та черговість виступів учасників справи визначаються головуючим. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження суду повторно вийшов за межі спору чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів. Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові».

Не можна оминати увагою той факт, що абсолютно кожна промова, незалежно від процесуального становища учасника корпоративного спору, який її проголошує, має задовольнити вимоги норм національного господарського процесуального законодавства, не оминувши основні положення судового ораторського мистецтва. Адже одним із найвідповідальніших і чи не найскладніших моментів учасників сторін корпоративного спору є судові дебати / виступ у суді. Учасник справи / його представник повинні бути обізнані з матеріалами справи, орієнтуватися в обставинах, наданих доказах, правильно оцінивши всі факти / обставини, що стосуються корпоративного спору.

О. Олійник звертає увагу, що «принцип змагальності сторін потребує від адвоката не лише бездоганного знання обставин справи, а й швидкого логічного мислення» [16]. Всяка публічна промова адвоката має бути настільки емоційною, аргументованою та переконливою, щоб можна було зламати сформовану соціально-психологічну установку як учасників судової справи, так і самих суддів. Саме тому завданням адвоката як судового оратора є доведення висунутої ним тези, переконання в її об'єктивності / обґрунтованості, в істинності власних суджень.

Дотримуючись засади змагальності, сторони корпоративного спору та їх представники повинні бути переконливими перед судом. Полеміка, яка виникає під час судових дебатів, обов'язково повинна відповідати певним моральним нормам. Тобто учасники справи можуть використовувати виключно морально допустимі прийоми, зобов'язані поважати честь / гідність своїх опонентів, не допускаючи приниження власної гідності. Під час дебатів за допомогою відеозв'язку виступ сторін повинен бути лаконічним та зрозумілим [17].

Висновки. Отже, ми проаналізували судові дебати як ознаку змагального процесу та елемент права на справедливий суд під час розгляду корпоративних спорів.

Судові дебати в корпоративному спорі спрямовані на резюмування правової позиції учасників справи, узагальнення фактичних доводів сторін, аналізу доказів у справі. У судових дебатах під час розгляду корпоративного спору доцільно структурувати доповідь, виокремивши питання немайнового характеру суб'єктів корпоративного спору; майнові питання; норми законодавства.

Уважаємо за доцільне запропонувати законодавцю внести в ГПК України поняття «судові дебати», доповнивши ч. 1 ст. 128 таким трактуванням: «Судові дебати – це частина судового розгляду, у якій відбувається підбиття підсумків судового розгляду справи, викладення власної позиції та думок однієї зі сторін щодо позиції іншої, надання оцінки доказам, що є у справі».

Ч. 3 ст. 218 ГПК України викласти в такій редакції: «Порядок проведення, тривалість судових дебатів

та черговість виступів учасників справи визначаються головуючим. Головуючий має право зупинити виступ учасника дебатів, якщо він після зауваження суду повторно вийшов за межі спору чи повторно допустив висловлювання образливого або непристойного характеру, і надати слово іншому учаснику дебатів. Суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові. У разі необхідності за клопотанням

особи, яка бере участь у справі, суд має право оголосити перерву, з метою підготовки останньої до судових дебатів».

Убачаємо за доцільне наголосити, що з огляду на вищевикладене судові дебати є важливою ознакою змагальності процесу та елементом права на справедливий суд під час розгляду корпоративних спорів. Адже лише за допомогою їх активного забезпечення з боку суб'єктів судового процесу видається можливим повне та всебічне здійснення правосуддя під час розгляду корпоративних спорів.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 11. ст. 143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Сливінська А. В. Поняття, кваліфікаційні ознаки та види корпоративних спорів. *Економіка та право*. 2021. № 2. С. 40–52. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1034/994>
3. Дзюба І. Особливості судових дебатів у судовому процесі розгляду цивільної справи та їх специфіка. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 171–178. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/1/1-2023-171-178.pdf>
4. Петренко Н. О. Судові дебати в господарському судочинстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 71–74. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2019/18.pdf
5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 48, ст. 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#Text>
6. Поліщук М. Г., Андрієвська Л. О., Косяченко К. Е. Термінологічний словник з дисципліни «Цивільне процесуальне право». Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 200 с.
7. Чечель А. О., Лазарева Д. В. Щодо забезпечення засади змагальності в кримінальному судочинстві. *Напрями реформування кримінальної юстиції в Україні*. С. 271–273. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3271/1/22_05_2020.pdf#page=271
8. Загурський О. Б. Судові дебати – важлива та необхідна стадія судового розгляду. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : збірник наукових статей викладачів юридичного факультету*. Вип. 8. Івано-Франківськ, 2022. С. 197–201.
9. Юлдашев С. О. Корпоративні спори як об'єкт арбітражного судочинства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. С. 518–522. URL: <http://www.apdp.in.ua/v69/80.pdf>
10. Кузнецова Н. С. Поняття, ознаки і класифікація корпоративних спорів. *Правовий тиждень*. 2007. № 46 (47). URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120329>
11. Смірнов Г. Арбітрабельність корпоративних спорів: особливості правового регулювання в Україні та іноземних державах. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 78–83. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/16.pdf>
12. Ковалишин Р. Корпоративний спір: характерні особливості та класифікація. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2009. Вип. 21. С. 113–117. URL: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:2oOyTYu62xsJ:scholar.google.com/+корпоративні+спори+поняття&hl=uk&as_sdt=0,5&as_vis=1
13. Корпоративні спори: практика Верховного Суду. *ЮРИСТ&ЗАКОН*. 2022. № 2. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014418
14. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 6, ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text>
16. Олійник О. Б. Специфіка юридичної риторики адвоката як професійного учасника судового процесу. *Юридична Україна*. 2010. № 9. С. 4–9.
17. Maksym Maika. (2022). The Implementation of E-justice within the Framework of the Right to a Fair Trial in Ukraine: Problems and Prospects. *AJEE*. С. 249–262. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.2-n000320>.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2016). Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254к/96-ВР (u redaktsii vid 30 veresnia 2016 r.) [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254к/96-ВР (in the edition of September 30, 2016)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
2. Slyvinska, A.V. (2021). Ponyattya, kvalifikovalni oznaky ta vydy korporatyvnykh sporiv [Concepts, qualifying features and types of corporate disputes]. *Ekonomika ta pravo*. 2. P. 40–52. Retrieved from: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1034/994> [in Ukrainian].
3. Dzyuba, I. (2023). Osoblyvosti sudovykh debatuv u sudovomu protsesi roz·hlyadu tsyvilnoyi spravy ta yikh spetsyfika [Peculiarities of court debates in the judicial process of consideration of a civil case and their specifics]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vntrishnikh sprav*, 1. P. 171–178. Retrieved from: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/1/1-2023-171-178.pdf> [in Ukrainian].

4. Petrenko, N.O. (2019). Sudovi debaty v hospodarskomu sudochynstvi [Court debates in economic proceedings]. *Aktualni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi*, 4. P. 71–74. Retrieved from: http://apnl.dnu.in.ua/4_2019/18.pdf [in Ukrainian].
5. Pro vnesennya zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrayiny, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrayiny, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv: Zakon Ukrayiny vid 3 zhovnya 2017 roku № 2147-VIII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR)*, 2017, № 48, st. 436 [On amendments to the Economic Procedure Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts: Law of Ukraine dated October 3, 2017 No. 2147-VIII. *Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, 2017, No. 48, Art. 436]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#Text> [in Ukrainian].
6. Terminolohichnyy slovnyk z dystsypliny “Tsyvilne protsesualne pravo” [Terminological dictionary of the discipline “Civil procedural law”] / Polishchuk M.H., Andriyevska L.O., Kosyachenko K.E. Dnipro : Vydavets Bila K.O., 2020. 200 s. [in Ukrainian].
7. Chechel, A.O., Lazareva, D.V. Shchodo zabezpechennya zasady zmahalnosti v kryminalnomu sudochynstvi [Regarding ensuring the principle of competitiveness in criminal proceedings]. *Napryamy reformuvannya kryminalnoyi yustyttsiyi v Ukrayini*. P. 271–273. Retrieved from: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3271/1/22_05_2020.pdf#page=271 [in Ukrainian].
8. Zahurskyi, O.B. (2022). Sudovi debaty – vazhlyva ta neobkhdna stadiya sudovoho roz·hlyadu [Court debates are an important and necessary stage of court proceedings]. *Aktualni problemy vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva Ukrayiny : zbirnyk naukovykh statey vykladachiv yurydychnoho fakultetu*, 8. Ivano-Frankivsk. P. 197–201. [in Ukrainian].
9. Yuldashev, S.O. (2013). Korporatyvni spory yak ob'yekt arbitrazhnoho sudochynstva [Corporate disputes as an object of arbitration proceedings]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. P. 518–522. Retrieved from: <http://www.apdp.in.ua/v69/80.pdf> [in Ukrainian].
10. Kuznyetsova, N.S. (2007). Ponyattya, oznaky i klasyfikatsiya korporatyvnykh sporiv [Concepts, signs and classification of corporate disputes]. *Pravovy tyzhden*, 46 (47). Retrieved from: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120329> [in Ukrainian].
11. Smimov, H. (2018). Arbitrabelnist korporatyvnykh sporiv: osoblyvosti pravovoho rehulyuvannya v Ukrayini ta inozemnykh derzhavakh [Arbitrability of corporate disputes: peculiarities of legal regulation in Ukraine and foreign countries]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 10. P. 78–83. Retrieved from: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/10/16.pdf> [in Ukrainian].
12. Kovalyshyn, R. (2009). Korporatyvnyy spir: kharakterni osoblyvosti ta klasyfikatsiya [Corporate dispute: characteristic features and classification]. *Aktualni problemy vdoskonalennya chynnoho zakonodavstva Ukrayiny*. Vol. 21. P. 113–117. Retrieved from: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:2oOyTYu62xsJ:scholar.google.com/+корпоративні+спори+поняття&hl=uk&as_sdt=0,5&as_vis=1 [in Ukrainian].
13. Korporatyvni spory: praktyka Verkhovnoho Sudu (2022). [Corporate disputes: the practice of the Supreme Court]. *YURYST&ZAKON*. № 2. Retrieved from: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014418 [in Ukrainian].
14. Hospodarskyi protsesualnyy kodeks Ukrayiny vid 6 lystopada 1991 roku № 1798-XII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, 1992, № 6, st. 56 [Economic Procedure Code of Ukraine dated November 6, 1991 No. 1798-XII. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 1992, No. 6, Art. 56]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> [in Ukrainian].
15. Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, st. 88. [Criminal procedure code of Ukraine dated April 13, 2012. No. 4651-VI. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*, 2013, No. 9-10, No. 11-12, No. 13, Art. 88]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text> [in Ukrainian].
16. Oliinyk, O.B. (2010). Spetsifyka yurydychnoyi rytoryky advokata yak profesiynoho uchashnyka sudovoho protsessu [The specifics of the legal rhetoric of the lawyer as a professional participant in the legal process]. *Yurydychna Ukrayina*, 9. P. 4–9. [in Ukrainian].
17. Maksym Maika. (2022). The Implementation of E-justice within the Framework of the Right to a Fair Trial in Ukraine: Problems and Prospects. *AJEE*. C. 249–262. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.2-n000320>.

Maika Maksym,

PhD in Law, Lawyer

*(Vyacheslav Chornovil Halytskyi College, Ternopil)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7831-9666>**Khudobiak Diana,**

Student

*(Vyacheslav Chornovil Halytskyi College, Ternopil)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7831-9666>

**JUDICIAL DEBATE AS A FEATURE OF THE COMPETITIVE PROCESS
AND THE ELEMENT OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL
WHEN CONSIDERING CORPORATE DISPUTES**

The article is devoted to the study of the legal nature of court debates as a sign of the competitive nature of the process and an element of the right to a fair trial in the consideration of corporate disputes. After all, one of the fundamental human

rights is the right to a fair trial, which, today, is a sought-after requirement in the complex modern realities of national law enforcement practice. The problems of legislative and scientific interpretation of “corporate dispute” are analyzed, because corporate disputes remain one of the most complex and common categories of disputes considered in commercial court proceedings.

The concept of “judicial debates” is studied, taking into account the fact that with the help of their active provision by the subjects of the judicial process, it seems possible to achieve full and comprehensive justice in the consideration of corporate disputes. Attention is drawn to the fact that the institution of court debates is a novelty for national economic procedural legislation, because until 2017, until the legislator made changes to the procedural codes of Ukraine, court debates as a component of court proceedings were not provided for by the Economic Procedural Code of Ukraine.

Attention is drawn to the fact that corporate-type business organizations currently play a significant role in the national economy, influencing international relations as well. Unfortunately, the issues of legal relations within such companies, their corporate management, and corporate relations remain insufficiently studied and researched. Because of that, there are many ambiguous and difficult issues in court practice regarding the resolution of relevant disputes.

It is proposed to the legislator to include the concept of “corporate disputes” in the current Economic Procedure Code of Ukraine, which will increase the efficiency of their resolution. It is emphasized that court debates are an important sign of the competitiveness of the process and an element of the right to a fair trial in the consideration of corporate disputes.

Key words: *court debate, justice, corporate dispute, squeeze-out procedure, sell-out procedure, court speech, retort.*

Надіслано до редколегії 29.11.2023